

DOCUMENTATIENOTA

CRB 2019-2080

Risicogroepen op de arbeidsmarkt

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

Documentatienota

Risicogroepen op de arbeidsmarkt

Artikel 5 van de in maart 2017 herziene wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen voorziet onder meer in een analyse van de impact van de loonniveaus op de werking van de arbeidsmarkt in het algemeen en op de integratie van risicogroepen op de arbeidsmarkt in het bijzonder.

De ondervoorzitters kwamen tijdens hun vergadering van 17 oktober 2018 overeen dat ze zich vóór die analyse zouden uitspreken over de risicogroepen waarop de CRB bij voorrang zal focussen in het kader van de analyse van de impact van de loonniveaus op de werking van de arbeidsmarkt.

Op 2 april 2019 vond een vergadering van de subcommissie Sociaal-economische diagnose plaats tijdens welke werd voorgesteld om de risicogroepen vanuit een economische invalshoek te benaderen, met name die groepen die moeilijk ingeschakeld geraken op de arbeidsmarkt. Dit is het onderwerp van punt 1 van deze nota. De leden benadrukten echter dat de oorzaken van een lagere werkgelegenheidsgraad heel divers zijn en dus veel ruimer gaan dan loonvorming (cf. punt 2).

1. Methode om risicogroepen te identificeren

Een indicator die een idee geeft van de mate waarin bepaalde groepen ingeschakeld zijn op de arbeidsmarkt is de werkgelegenheidsgraad, i.e. het percentage van de bevolking op arbeidsleeftijd dat ook effectief aan het werk is. Cijfers hiervoor komen uit de Europese Arbeidskrachtenenquête.

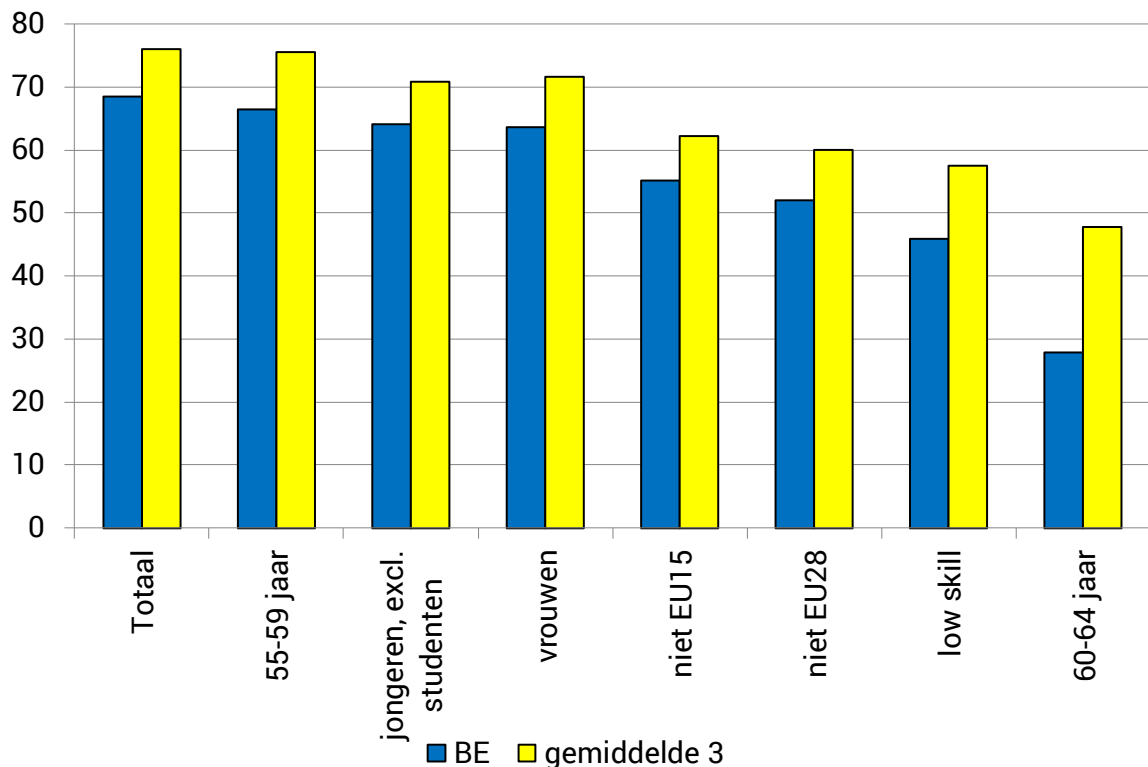
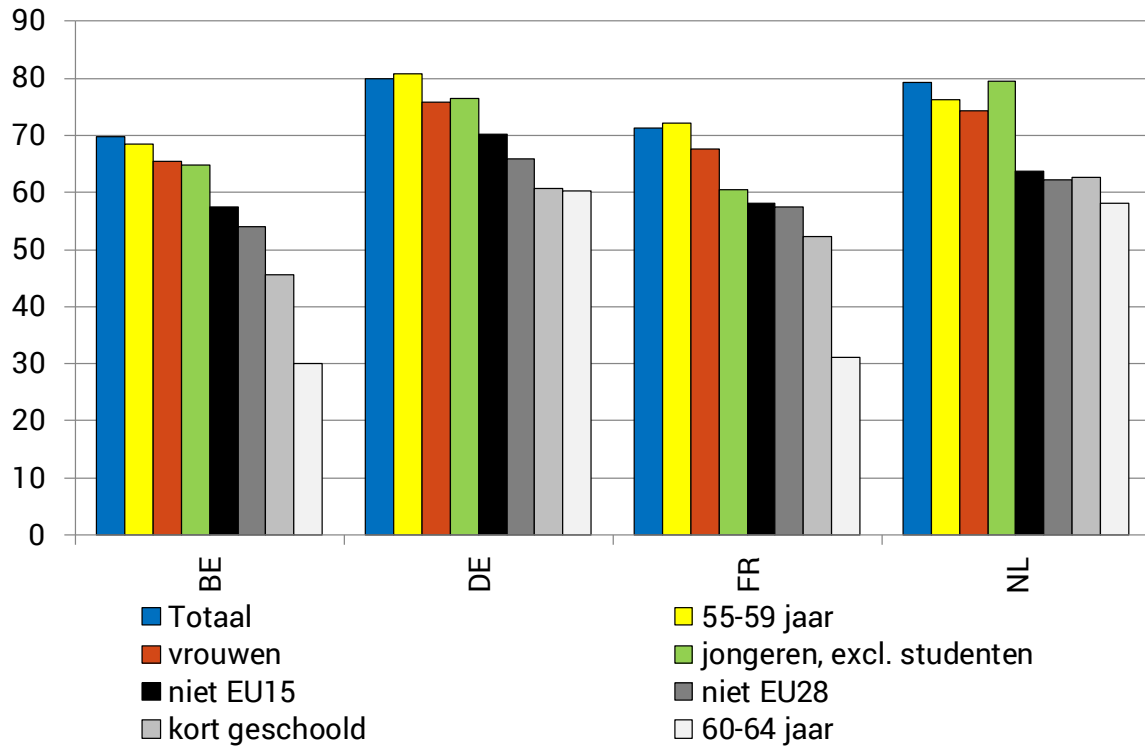
Er dient te worden opgemerkt dat de werkgelegenheidsgraad slechts een partieel beeld geeft van de arbeidsmarktsituatie. Het hebben van een job zegt bv. nog niets over het aantal gewerkte uren of de kenmerken van die job. Met deze elementen wordt geen rekening gehouden in de onderstaande analyse.

Groepen met een lage werkgelegenheidsgraad tegenover de totale werkgelegenheidsgraad

In grafiek 1 wordt de totale werkgelegenheidsgraad weergegeven en daarnaast de werkgelegenheidsgraad van alle groepen die zwakker scoren dan gemiddeld¹. Uit de onderstaande grafiek blijkt duidelijk dat de ouderen (60-64 jaar), de kortgeschoolden en de personen die geboren zijn buiten de EU15, en dan vooral buiten de EU28, de grootste achterstand hebben. Dit is in de buurlanden ook het geval, maar in België is de kloof met de totale werkgelegenheidsgraad voor deze groepen hoger dan in de referentielanden.

¹ 'Zwakker' werd hier gedefinieerd als 'meer dan 1 procentpunt lager dan de totale werkgelegenheidsgraad'.

Grafiek 1-1: Werkgelegenheidsgraden in België en buurlanden (EAK 2018)

Noten: Kortgeschoolden worden in de EAK-enquête gedefinieerd als personen met maximum een niveau lager secundair onderwijs.

Voor de jongeren werd gekeken naar de werkgelegenheidsgraad van de groep 15-24 jarigen exclusief studenten (beschouwen we als student: al wie aangaf tijdens de referentiemaand (van de EAK-bevraging) student of leerling in het reguliere onderwijs te zijn geweest, met inbegrip van studenten leercontract en sociale promotie en studenten in schoolvakanties).

Bronnen: Eurostat en Steunpunt Werk

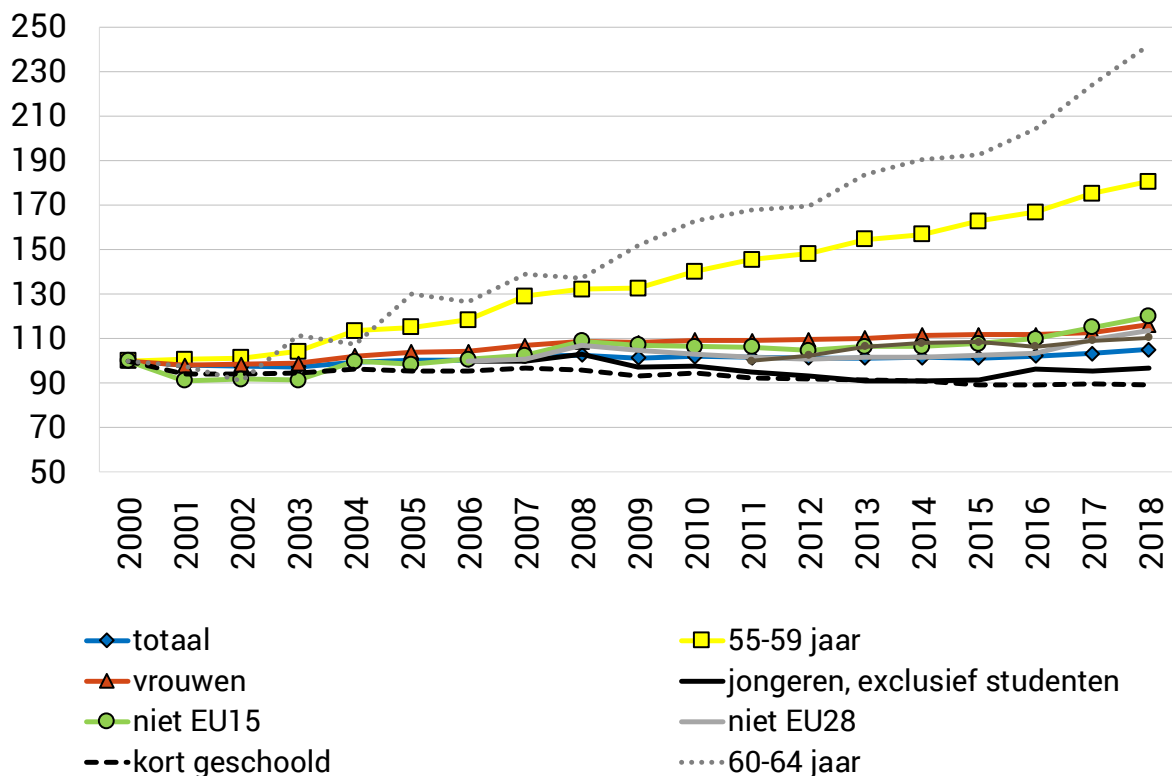
Een andere groep met een lage werkgelegenheidsgraad (waarvoor enkel cijfers gevonden werden voor België) is de groep van personen met een arbeidshandicap. Het Steunpunt Werk baseert zich voor het afbakenen van deze groep op een vraag uit de EAK die nagaat of iemand in zijn of haar dagelijkse bezigheden (op het werk of daarbuiten) hinder ervaart door een handicap, aandoening of ziekte. Van deze groep was in 2018 slechts 39% aan het werk. Het is hiermee de groep die het minst aansluiting vindt met de arbeidsmarkt.

Ten slotte hebben ook alleenstaande ouders een substantieel lagere werkzaamheidsgraad dan mannen en vrouwen die deel uitmaken van een koppel met kinderen. Cijfers van het Steunpunt Werk voor 2014 tonen voor alleenstaande vaderstussen 25 en 49 jaar een werkzaamheidsgraad van 75,6%, tegenover 90,8% voor mannen uit deze leeftijdsgroep die deel uitmaken van een koppel; voor alleenstaande moeders van 25-49 jaar is de werkzaamheidsgraad 64%, tegenover 78,5% voor moeders die deel uitmaken van een koppel.

Ontwikkeling werkgelegenheidsgraad

Naast het niveau van de werkgelegenheidsgraad is het tevens interessant om de ontwikkeling ervan te bekijken.

Grafiek 1-2 : Ontwikkeling werkgelegenheidsgraad van 2000 tot 2018

Bronnen: Eurostat en Steunpunt Werk

Opvallend is de sterke stijging van de werkgelegenheidsgraad van de ouderen, in het bijzonder van de groep 60-64-jarigen sinds het begin van de jaren 2000.

De werkgelegenheidsgraad van de mensen die zijn geboren buiten de EU28 en de EU15 steeg tijdens de beschouwde periode ook iets sterker dan de totale werkgelegenheidsgraad. In het bijzonder de laatste twee jaar zien we een versnelling van de toename.

Ook de werkgelegenheidsgraad van vrouwen steeg iets sterker dan gemiddeld in de beschouwde periode. Al enkele decennia besloten jonge vrouwen – in tegenstelling tot eerdere generaties - om na het verlaten van de school of de geboorte van hun eerste kind aan het werk te gaan/blijven. Ze hebben cohortegewijs de oudere ‘huismoeder generatie’ vervangen. Deze generatiewissel is vandaag bijna volledig (WSE, 2016, blz. 15).

Wat de jongeren (exclusief studenten) betreft, zijn enkel cijfers beschikbaar vanaf 2006 (website Steunpunt Werk). Vanaf 2009, bij het uitbreken van de economische crisis, begon de werkgelegenheidsgraad te dalen, met een dieptepunt in 2014. De jongste jaren zien we opnieuw een verbetering.

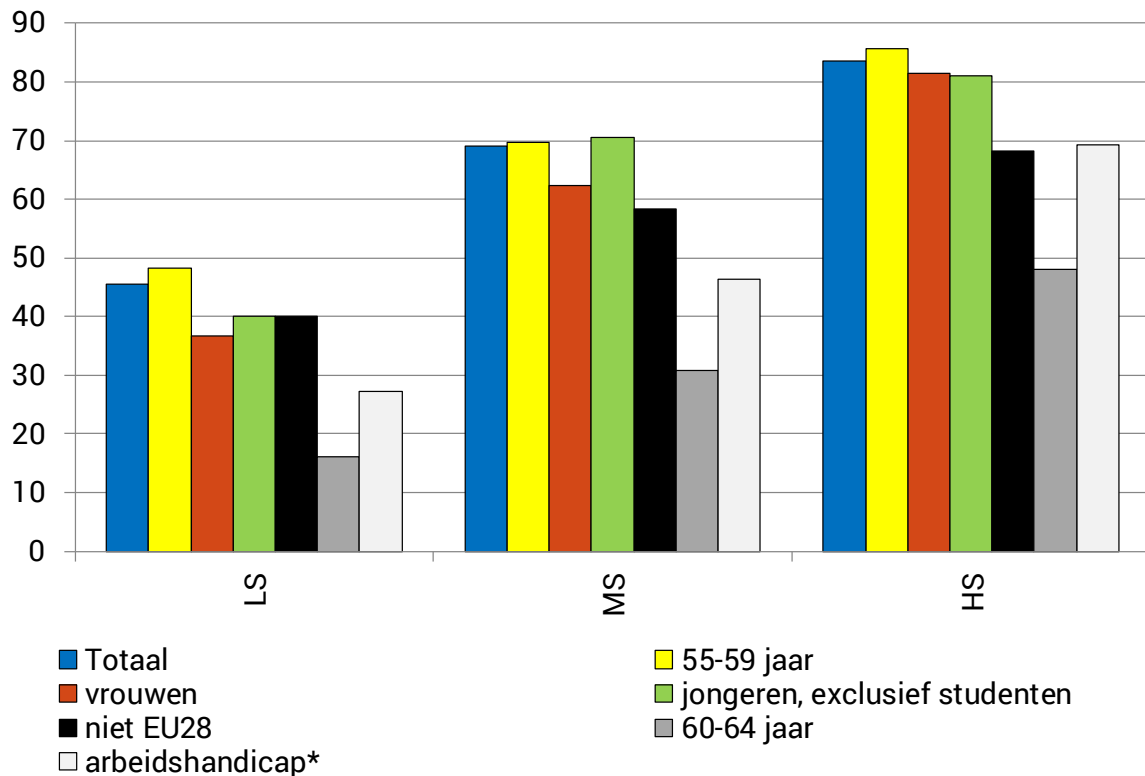
Ook cijfers over de ontwikkeling van de werkgelegenheidsgraad van mensen met een arbeidshandicap zijn slechts voor een kortere periode beschikbaar, maar over de periode 2011-2018 zien we een sterkere stijging dan van de totale werkgelegenheidsgraad.

Opvallend is dat, in tegenstelling tot de andere groepen, de werkgelegenheidsgraad van de kortgeschoolden in de beschouwde periode daalde. De positie van de kortgeschoolden op de arbeidsmarkt is dus nog verslechterd. Een deel van de verklaring ligt in de ontwikkeling van de samenstelling van deze groep. In de periode na het optrekken van de leerplicht tot 18 jaar stond het niet halen van een diploma secundair onderwijs gelijk aan ‘falen op onderwijsvlak’; bij eerdere generaties was dit veel minder het geval. Doorheen de tijd veranderde dus het profiel van de groep van kortgeschoolden en daarmee ook hun kansen op de arbeidsmarkt. Maar ook de veranderende banenstructuur heeft een impact op de werkgelegenheidsgraad van de kortgeschoolden. Technologische evoluties zorgden er de jongste decennia voor dat voornamelijk de hooggekwalificeerde banen en in mindere mate ook de laaggekwalificeerde banen toenamen, terwijl de creatie van middengekwalificeerde banen afnam (CRB 2018-0770, blz. 17). Deze ontwikkeling zorgde ervoor dat vooral de kortgeschoolden in de verdrukking kwamen doordat de laaggekwalificeerde banen in toenemende mate werden ingenomen door werknemers die overgekwalificeerd zijn voor de job.

Werkgelegenheidsgraad van verschillende groepen volgens scholingsniveau

Gegeven de belangrijke impact van het scholingsniveau op de werkgelegenheidsgraad wordt hieronder een analyse gemaakt van de verschillende werkgelegenheidsgraden per scholingsniveau. Deze opdeling laat toe om een aantal risicogroepen verder te verfijnen.

Grafiek 1-3: Werkgelegenheidsgraden volgens scholingsniveau, EAK 2018

Noot: De uitsplitsing van de cijfers voor personen met een arbeidshandicap slaan enkel op Vlaanderen.

Bronnen: Eurostat en Steunpunt Werk

- Jongeren: enkel voor de kortgeschoolden is de werkgelegenheidsgraad van jongeren opvallend lager dan van de totale groep van 20-64-jarigen. Dit suggereert dat 'jong zijn' vooral een extra nadeel betekent voor kortgeschoolden; dit lijkt minder het geval te zijn voor midden- en langgeschoolden.
- Vrouwen: vooral voor kort- en middengeschoolden is de werkgelegenheidsgraad van vrouwen een stuk lager dan van de totale groep van 20-64-jarigen. Met andere woorden, binnen de doelgroep 'vrouwen' verdienen in het bijzonder de kort- en middengeschoolden extra aandacht.
- Personen die zijn geboren buiten de EU15 en de EU28: een migratieachtergrond heeft een negatief effect op de werkgelegenheidsgraad, ongeacht het scholingsniveau. Opvallend is echter dat het verschil met de werkgelegenheidsgraad van de 20-64-jarigen hier groter is naarmate het scholingsniveau toeneemt; het behalen van een diploma lijkt mensen met een migratieachtergrond dus minder voordeel te bieden dan autochtonen.
- Ouderen:
 - (55-59 jaar): de werkgelegenheidsgraad van deze doelgroep is voor elk scholingsniveau nagenoeg gelijk aan de werkgelegenheidsgraad van de totale groep van 20-64-jarigen. Op basis van deze cijfers lijkt de leeftijd van 55 tot 59 jaar geen bijkomend nadeel te zijn wat de aanwezigheid op de arbeidsmarkt betreft. Dit neemt niet weg dat het voor mensen die hun job verliezen op deze leeftijd moeilijk kan zijn om een nieuwe job te vinden. Het aandeel langdurig werklozen in het totale aantal werklozen is voor deze leeftijdscategorie een stuk hoger dan gemiddeld (68% versus 50,5% in 2018).

- (60-64 jaar): de werkgelegenheidsgraad van deze groep is voor alle scholingsniveaus een stuk lager dan de totale werkgelegenheidsgraad; relatief gezien is de achterstand van de kortgeschoolden groter dan voor de langer geschoolden.
- Arbeidshandicap: ook voor de personen met een arbeidshandicap is de achterstand zichtbaar bij alle scholingsniveaus.

Samengevat

Op basis van een vergelijking van de werkgelegenheidsgraad van bepaalde groepen met de totale werkgelegenheidsgraad lijken onderstaande risicogroepen zich af te tekenen. De meeste groepen kenden een gunstiger evolutie dan de totale werkgelegenheidsgraad, met uitzondering van de jongeren exclusief studenten en de laaggeschoolden, waarvoor de werkgelegenheidsgraad zelfs een lichte daling kende.

- Kortgeschoolden in het algemeen
- Ouderen (in het bijzonder de groep vanaf 60 jaar)
- Mensen met een migratieachtergrond, met niet alleen aandacht voor de kortgeschoolden, maar ook voor een betere valorisatie van de talenten van de langergeschoolden
- Vrouwen, in het bijzonder kort- en mediumgeschoolden
- Jongeren (exclusief studenten), in het bijzonder kortgeschoolden
- Personen met een arbeidshandicap
- Alleenstaande ouders

2. Factoren die een impact hebben op inschakeling op de arbeidsmarkt

De werkgelegenheidsgraad is het resultaat van de interactie tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Er zijn verschillende factoren die een impact hebben op de vraag naar en het aanbod van arbeid. Artikel 5 van de in maart 2017 herziene wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen vraagt om te onderzoeken wat de impact is van het loonniveau, maar er zijn natuurlijk nog andere factoren die een impact hebben op de integratie van risicogroepen op de arbeidsmarkt, zoals: de wijzigende vraag naar bepaalde beroepsprofielen, mogelijkheden op het vlak van mobiliteit, talenkennis, beschikbaarheid en kosten van kinderopvang, erkenning van buitenlandse diploma's en van opgedane ervaring, discriminatie...

De ontwikkeling van de werkgelegenheidsgraad wordt bepaald door het geheel van deze factoren.

3. Verder verloop van werkzaamheden

Voor alle van de hierboven opgesomde risicogroepen zal de impact van de loonniveaus en andere factoren op de werking van de arbeidsmarkt in het algemeen en op de integratie van risicogroepen op de arbeidsmarkt in het bijzonder geanalyseerd worden. Er wordt dit jaar gestart met de analyse voor de jongeren (exclusief studenten), in het bijzonder de kortgeschoolden en de ouderen (in het bijzonder de groep vanaf 60 jaar).

Bibliografie

CRB (2018), Werkgelegenheidsgraad, documentatienota CRB 2018-0770

HRW (2017), Verlenging en kwaliteit van de loopbanen, Verslag 2017.

HRW (2018), Immigranten geboren buiten de Europese Unie op de Belgische arbeidsmarkt, Verslag 2018.

OESO (2019), Labour supply of older people in advanced economies: the impact of changes to statutory retirement ages, OECD Economics Department Working Papers No. 1554.

WSE (2016), De Vlaamse arbeidsmarkt na 2020, analyse door de studiedienst van het departement WSE.